

ANALIZA CERAMOLOGICĂ A UNOR FRAGMENTE
APARTINÂND CULTURII GUMELNIȚA
ȘI ASPECTULUI BRĂTEȘTI DIN JUDEȚUL DÂMBOVIȚA

CORNELIA CĂRPUȘ*

Au fost luate în studiu cinci loturi de ceramică provenind din trei situri: Fierbinți-„Măgura”, Corbii Mari-„Măgura” și Brăteștii de Sus-„Coasta Bisericii”, județul Dâmbovița.

Lotul I conține trei fragmente etichetate astfel:

Localitatea Fierbinți-„Măgura”, jud. Dâmbovița, tell gumelnițean.

De aici s-au prelevat trei fragmente pentru analiză; ele au fost notate cu numerele: 10, 11, 12.

10 = fund de vas; 11= perete vas; 12 = fund de vas, cu margine în relief și o porțiune din perete.

Fig. 1. Fragmentele ceramice: 10, 11, 12, de la stânga la dreapta.

* Biolog principal, Biochimie clinică, Laboratorul de analize medicale al Spitalului de Pneumoftiziologie, Constanța, carpuscornelia@yahoo.com.

Toate fragmentele au *grosimi* variabile pe aceeaşi piesă, variind între: 10, 3-12,14 mm.

Culoarea lor este cărămizie.

Aspectul pieselor este: rugos, aspru la atingere pe ambele suprafeţe (10); rugos la exterior, finisat pe interior, nisipul fiind „mascat” prin netezire (11); finisat pe ambele suprafeţe, aspect de slip (12).

Decor: şanţ adâncit pe fundul fragmentului, încadrat de altele două mai mici, paralele (10); barbotină, în „vârci” (11).

Ardere: oxidantă, uniformă (10, 12); ardere insuficientă¹, miezul fiind cenuşiu în spătură, cu o pojghiţă cărămizie la exterior şi interior (11).

Compoziţie argilă: toate piesele prezintă în compoziţie o argilă cu mult nisip cuarţos, nesortat, angular şi subangular, de dimensiuni şi culori diferite: translucid², alb lăptos, alb opac, cenuşiu; în cantitate mai mare (10, 11), nisip în cantitate mai mică (12). Particule albe necarbonatice, ce nu fac efervescentă la adăugarea unui acid diluat (11). Mica albă, tip muscovit este prezentă în particule lamelare şi în cantitate relativ mare, la toate piesele.

Aspecte particulare: la toate, prin spălare cu apă de robinet, iese culoarea.

Concluzii: este o ceramică cu grosimi variabile ale pereţilor (10-12.5 mm) datorită modelării manuale, cu un conţinut mare de nisip cuarţos, uneori mascat prin netezire, alteori lăsat neglijent „la vedere”; una dintre piese este net diferenţiată faţă de celelalte, fiind bine finisată pe ambele suprafeţe şi cu aspect de slip la exterior. Singurul decor observat la un fragment este dintre modelarea barbotinei în şanţuri paralele trase manual pe suprafaţa vasului. De asemenea, fundul şanţuit de la primul fragment pare a fi determinat de un dispozitiv rotativ pe care a fost aşezat vasul.

Lotul II cuprinde şase fragmente etichetate astfel:

Localitatea Corbiei Mari-„Măgura”, jud. Dâmboviţa, ceramică Gumelniţa.

Au fost analizate şase fragmente, notate cu numere de la 1-6.

1 = fragment din peretele unui castron cu o porţiune din fundul vasului;

2 = fragment de perete vas, decorat cu barbotină în „vârci” orizontale;

3 = fragment de perete vas, decorat cu barbotină în „vârci” verticale;

4 = fragment de perete vas, decorat cu un desen incizat artistic în formă de „nervură de frunză”;

5 = fragment de perete vas cu o porţiune din buză, decor din barbotină în „vârci” orizontale;

6 = fragment de vas tip „sită” cu o mică porţiune din buză.

Toate fragmentele au *grosimi* variabile pe aceeaşi piesă, variind între:

5-9 mm(1); 11,6-14,5 mm (2); 7,62-11,85 mm (3); 6,42-8,40 mm (4); 8,60-10,50 mm (5); 7,90-10,12 mm (6).

¹ George 2000, 171-173.

² Farndon 2008, 202-203.

Fig. 2. Fragmentele ceramice 1-6: 1 și 2 pe rândul de sus, de la stânga la dreapta;
3, 4, 5, 6 pe rândul de jos, de la stânga la dreapta.

Culoarea lor este variabilă: gălbuie-cărămizie, neuniformă, cu urme de ardere secundară (1); gălbuie-cărămizie, uniformă (2); gălbuie-cenușie (3); cenușie-gălbuie, uniformă (4) și neuniformă (5); cenușie deschis, uniformă (6).

Aspectul pieselor este : netezită la exterior, dar nefinisată (1); aspră, cu mult nisip cuarțos „la vedere”, încercare de mascare a nisipului prin netezire, la interior, vizibilă prin striuri trase orizontal (2); aspră la atingere la exterior, ușor mai netezită pe interior (3); bine netezită și fină la atingere, ambele suprafețe (4); aspră la exterior, netezită bine, chiar lucioasă pe anumite porțiuni la interior (5); netezită pe ambele suprafețe (6); acest fragment de sită are perforațiile făcute din exterior spre interior cu un instrument ascuțit, fără textură vegetală, probabil dintr-un os prelucrat.

Decor: fără decor (1); „vârci” paralele sau intercalate (2) din argilă barbotinată, dispuse orizontal (2,5) sau vertical (3); un decor incizat artistic în formă de „arborizații” (4).

Ardere variabilă: oxidantă, neuniformă (1), unele prezintă urme de ardere secundară (1, 3), dar și reducătoare (4, 5, 6).

Compoziție argilă: toate piesele prezintă în compoziție o argilă cu mult nisip cuarțos, nesortat, angular și subangular, de dimensiuni și culori diferite: translucid, alb lăptos, alb opac, cenușiu; de la foarte mult (2) până la abia perceptibil (4) și la

celelalte în cantități variabile. Mica este pulverulentă, albă, tip muscovite, dar și rare particule brun aurii. Un fragment prezintă urme (mulaaj) de rumeguș (1); rare puncte de oxizi de fier (1).

Fig. 3. Fragment nr. 4, cu desen „arborescent”.

Aspecte particulare: la unele, prin spălare cu apă de robinet, iese culoarea (1, 3), și tot aceste fragmente prezintă și fisuri fine, de obicei în jurul unor particule dure, de nisip cuarțos, dar prezente și în porțiuni fără incluziuni dure. Fisurile mici, neregulate, pornesc dintr-un punct și se bifurcă în altele două. Ele sunt vizibile astfel:

- pe suprafața interioară și în grosime/secțiune (1).
- pe suprafața exterioară și în grosime/secțiune (3).

Concluzii: este o ceramică grosieră, cu grosimi variabile ale pereților datorită modelării manuale, cu un conținut mare de nisip cuarțos, particule care în loc să preia o parte din tensiunea vasului la ardere împiedicând fisurarea, din cauza cantității excesive a acestui degresant sau a consistenței naturale a unei argile nisipoase a determinat crăparea fină a pereților vasului. Prin aceste fisuri fine în prezența apei, la spălare, culoarea iese mai ușor decât la cele la care nu s-au evidențiat prezența unor fisuri în pereții vasului.

Lotul III conține un singur fragment, etichetat astfel:
Fierbinți-„Măgura”, jud. Dâmbovița, aspectul Brătești

Fig. 4. Fragment ceramic de tip Brătești.

Fragmentul de la Fig. 4 reprezintă o toartă cu capătul drept, perforată, desprinsă de pe vas. Deși nivelată pe ambele suprafețe, este totuși aspră la atingere. Este arsă oxidant, cu urme de ardere secundară; aceeași argilă nisipoasă, cu mică în compoziție. Nu prezintă urme de scoică în pastă.

Lotul IV conține un singur fragment, etichetat astfel:
Corbii Mari-„Măgura”, jud. Dâmbovița, aspectul Brătești

Fig. 5. Fragment ceramic de tip Brătești.

Fragmentul de la Fig. 5 reprezintă o porţiune din peretele unui vas, cu urmele sparte ale unei toarte fine sau a unor „urechiușe” trase din argilă. Este ars preponderent reducător, întrucât tot interiorul fragmentului, cât și în grosimea sa este cenușiu-închis. Posibil vasul a fost așezat cu gura în jos în cuptor, cu deschiderea spre final a gurii cuptorului care a reoxidat ușor suprafața externă. Argila este aceeași fără nicio deosebire de celelalte fragmente. Nu prezintă urme de scoică în pastă.

Aspect particular: iese o culoare neagră la spălat.

Lotul V, care conține cinci fragmente, este etichetat astfel:

Brătești de Sus, jud. Dâmbovița, aspectul Brătești

Au fost analizate cinci fragmente, notate cu numere de la 1-5.

1 = fragment de toartă rotundă;

2 = fragment de toartă, spartă, cu un capăt rotund și celălalt în formă de „cioc”;

3 = fragment de perete vas, cu o porțiune din buză, cu orientare interioară;

4 = fragment de castron, cu o porțiune din fundul vasului și o parte din perete;

5 = fragment de castron cu jumătate din suprafața fundului și pereții vasului; marginea de la nivelul buzei, mult subțiată este spartă.

Am să descriu doar câteva aspecte, întrucât și piesele din acest lot au multe similitudini cu cele descrise anterior.

Toate fragmentele au *grosimi* variabile pe aceeași piesă, variind, în ordinea analizării lor, între: 6,6/10,2 ; 9,42/10,4; 8,8/9,8; 6,85/9,8; 4,81/7,73 mm.

Fig. 6. Fragmentele: 1, 2, 3 rândul de sus, de la stânga la dreapta; 4, 5 rândul de jos.

Culoarea lor este variabilă: cărămizie (2, 5), gălbuie-cenușie, cu pete cărămizii (1) gălbuie-cenușie (3), cenușie-gălbuie (4).

Aspectul pieselor este următorul: doar netezită la exterior și interior (1, 3); rugoasă, cu mult nisip cuarțos, aspect ca de „griș” pe ambele suprafețe (2, 4); una dintre ele prezintă un strat de angobă galbenă-cărămizie, care s-a „decojit” pe anumite porțiuni la exterior și pe fundul vasului (5). Și aici întâlnim câteva fisuri, la una dintre piese (1) la toarta rotundă. La baza ei, o fisură fină pornește din două direcții ca să se adune într-una singură ce străbate de la bază, toarta pe lungime, spre centrul său; mai apar fisuri la fragmentele 2, 3.

Decor: niciuna dintre piese nu prezintă vreun decor.

Arderea este preponderent oxidantă, neuniformă, cu pete și miezul nepătruns, cenușiu, la toate fragmentele.

CONCLUZII FINALE

Concluziile finale privesc toate piesele din cele cinci loturi analizate împreună, primele două aparținând culturii Gumelnița, faza B1, iar celelalte trei aspectului cultural Brătești, întrucât acestea prezintă multe similitudini.

Aspect: sunt vase de uz comun, prelucrate manual, cu pereții având grosimi variabile, între 5-14.5 mm, mai subțiri în zona buzei și mai groase la nivelul pereților. Majoritatea cioburilor sunt grosiere, inestetice, pur funcționale, doar rare fragmente fiind mai finisate. În general, suprafețele exterioare sunt mai neglijate, piesele fiind aspre la atingere, asemenea unei gresii naturale, cu nisipul vizibil, dar pe interior vasele sunt mai îngrijit netezite, lăsând uneori urme de la un instrument de lemn. S-a încercat astfel prin netezirea lor o mascare a asperităților nisipului, lăsând suprafața internă mai netedă și deci mai compactă. Prezența unor *microfisuri* în pereți și în grosimea fragmentelor arată fie vicii de uscare, fie de ardere. Rare fisuri apar pe o singură direcție, pe lungimea vasului, pornind de la nivelul buzei în jos, atunci când buza este mai subțire decât restul pereților vasului, dar cele mai frecvente sunt fisurile care pornesc dintr-un punct și ajung să se bifurce la unghiuri de peste 90 de grade, fie pornind de la o particulă dură, fie din alte cauze. Prezența lor este remarcată și la loturile aparținând culturii Gumelnița, precum și la cele din loturile aspectului Brătești.

Culoarea pieselor variază de la cărămizie, galbenă-cărămizie, gălbuie-cenușie, la cenușie, în general în acord cu arderea primară sau secundară. La spălarea vaselor cu apă de robinet, la câteva fragmente am observat că „iese” culoarea din pereții vasului, aspect remarcant mai mult la cele la care am sesizat și prezența fisurilor, dar și la cele la care s-au desprins porțiuni din stratul exterior al fragmentului.

Decor: majoritatea pieselor sunt lipsite de decor, în special cele din ultimele trei loturi, aparținând aspectului Brătești. La cele din primele două loturi, unele dintre ele sunt decorate cu barbotină, modelată cu mâna în „vârci” paralele sau intercalate. Cel mai interesant fragment din punct de vedere al decorului este nr. 4 din lotul II Gumelnița (Fig. 3), care prezintă pe o suprafață bine finisată și acoperită

cu o angobă cenuşie-alburie, un frumos desen incizat, artistic, cu aspect de arborizații, imitând fie crengile unui copac, fie nervurile unei frunze.

Compoziție: absolut la toate piesele analizate avem o argilă cu mult nisip cuarțos în compoziție; acesta este fie adăugat ca degresant, fie sursa a fost o argilă nisipoasă. Nisipul nu este sortat având mărimi și forme variabile, în forme moderat rulate. Acesta este evident pe suprafața vaselor și mai puțin pe interiorul lor. Singura excepție o face piesa nr. 12 din primul lot Gumelnița, la care nisipul nu se distinge decât în grosimea ciobului și în cantitate foarte mică. Uneori, nisipul este mai bine ascuns privirii printr-o barbotinare a vasului, sau chiar o încercare de angobare. Din cauza conținutului ridicat în acest nisip, vasele au fost mai greu de modelat, plasticitatea fiind mai redusă. De aceea, ele sunt destul de grosolane, inegale ca grosime și mai greu de fasonat. De asemenea, mica prezentă în compoziție, preponderent albă, cu aspect pulverulent macroscopic și cu aspect lamelar, stratificat la lupă, întâlnită la toate piesele, arată prezența sa în mod natural în argila de bază. Rar apar puncte de oxizi de fier sau puncte albe, necarbonatice, precum și foarte rar mulaje de rumeguș, poate chiar accidental căzute în masa pastei. Deci, nu este evidentă o grijă în alegerea unei argile de calitate, ci doar a unui material aflat în apropiere, o sursă identică sau apropiată de prelevare a argilei aflată „la îndemână”.

Culoarea este variabilă, determinată de arderea diferită, fie oxidantă, uniformă sau neuniformă, fie reducătoare; uneori, miezul este nepătruns din cauza timpului insuficient de menținere a temperaturii. În general, nu s-a atins o temperatură prea ridicată, evidentă prin miezul nepătruns, dar și din cauză că unele fragmente pot fi zgâriate cu unghia, în special cele aparținând aspectului Brătești, neavând duritatea obișnuită a pieselor arse la temperaturi ridicate.

Arderea este preponderent oxidantă, uniformă sau neuniformă, cu pete, cu miezul nepătruns, cenușiu, la multe dintre fragmente. Ea s-a petrecut la o temperatură ce nu a depășit cu mult peste 575 de grade, când are loc inversiunea siliciului, cel mult între 600-700, ceea ce a determinat apariția unor microfisuri în procesul răcirii, unele pornind de la cantitatea mare de nisip cuarțos prezent în masa argilei.

Este o ceramică de uz comun, cu pereții relativ groși, neuniformi, care folosește ca materie primă o argilă dintr-o sursă unică sau asemănătoare, cu mult nisip cuarțos, ce nu implică preocupări din punct de vedere estetic, și care aparține unei faze târzii a culturii Gumelnița. La cele atribuite aspectului Brătești, remarcăm lipsa scoicilor din pastă, precum și a oricărei forme de decor; și ele au aceeași pastă grosieră, nisipoasă, piesele analizate din toate cele cinci loturi prezentând similitudini privind textura ceramicii, tehnica de prelucrare, ardere, finisaj, cu mici diferențe între ele.

BIBLIOGRAFIE

George 2000

Farndon 2000

George, A. D., *Influența condițiilor de ardere asupra ceramicii*, în BCȘS 6, 171-173.

Farndon, J., *Enciclopedia ilustrată a rocilor și mineralelor*, Oradea.

ABREVIERI

- AARMSI – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj
Acta MP – Acta Musei Porolisensis, Zalău
AEM – Archäologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Österreich-Ungarn, Viena
AISC – Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj
AJAH – American Journal of Ancient History, Cambridge, Mass
ANRW – *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, Berlin-New York
AnzeigerSBWien (SAWW) – Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien, Viena
Apulum – Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia
ArchKorr – Archäologisches Korrespondenzblatt, Mainz
ArhMed – Arheologia Medievală, Reșița
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași-București
ArheologijaSofia – Arheologija. Organ na Arheologičeskija Institut i Muzej, Sofia
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
BCCȘ – Buletinul Cercurilor Științifice Studentești, Alba Iulia
BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
CAB – Cercetări Arheologice în București, București
CAMNI – Cercetări Arheologice, Muzeul de Istorie al R. S. România/Muzeul Național de Istorie a României, București
CCA – Cronică Cercetărilor Arheologice din România, București
CCDJ – Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
Dacia – Dacia. Recherches et Découvertes Archéologiques en Roumanie, București
Dacia N. S. – Dacia. Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, Nouvelle Série, București
EphemNap – Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
Glotta – Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache, Göttingen
GodišnikSeverna – Godišnik na Muzeite ot Severna Bălgarija, Veliko Tărnovo
HSCPh – Harvard Studies in Classical Philology, Harvard
IzvestijaBAD – Izvestija na Bălgarskoto Arheologičesko Družestvo, Sofia
IzvestijaSeverozapadna – Izvestija na muzeite v Severozapadna Bălgarija, Sofia
IzvestijaSofia – Izvestija na Arheologičeskija Institut, Sofia
IzvestijaVarna – Izvestija na Narodnija Muzej (Izvestija na Varnenskoto Arheologičesko Družestvo), Varna
MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
MatIstMuzBuc – Materiale de Istorie și Muzeografie, București
MittDAI, RömAbt – Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Römische Abteilung
PBF – Prähistorische Bronzefunde, München-Stuttgart
RadVM - Rad Vojvodjanskih Muzeja, Novi Sad
RazPr – Razkopki i Proučvanija, Sofia
REA – Revue des Études Anciennes, Bordeaux
RÉSEE – Revue des Études Sud-Est Européennes, București
SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie, București
StCl – Studii Clasice, București
UPA – Universitätsforschungen zur Prähistorische Archäologie, Bonn
SCIVA, tomul 63, nr. 1-2, București, 2012, p. 195-196

Paideuma

Author: Universität Frankfurt am Main. Frobenius-Institut.; Deutsche Gesellschaft für Kulturmorphologie.; Frobenius-Gesellschaft.

Publisher: Frankfurt am Main : Forschungsinstitut für Kulturmorphologie an der Johann Wolfgang Goethe-Universität, Leipzig : Otto Harrassowitz Bamberg : Bamberger Verlagshaus Meisenbach & Co. Leipzig : Otto Harrassowitz Wiesbaden : Franz Steiner Verlag Stuttgart : W. Kohlhammer 1938-

AnzeigerSBWien (SAWW) – Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien, Viena

AJAH – American Journal of Ancient History, Cambridge, Mass

HSCPh – Harvard Studies in Classical Philology, Harvard